

Redactioneel

De tweede Mourik van dit jaar zit weer bomvol. We hebben zelfs enkele artikelen moeten doorschuiven naar de volgende Mourik. Wat een luxe! Deze keer verhalen van Fred Hustings over trektellen in het voorjaar, het wel en wee van de ooievaars in de regio door Johan Thissen, een geheel eigen kijk op het Ameland-kamp door Albert van der Hem en het broedvogelverslag van de Gelderse Poort van 2003 door Frank Majoor. De waarnemingenrubriek van Erik van Winden mag niet ontbreken.

De voorplaat, de velduil van de Millingerwaard, is gemaakt door fotograaf Ruben Smit... Deze Velduil verbleef geruime tijd in de Millingerwaard. Hij fotografeerde hem toen hij bezig was met zijn meerjarenproject 'natuurontwikkeling langs de grote rivieren'. Meer werk van deze fotograaf van 'de Nieuwe Wildernis' is te zien op zijn website www.outdoorvision.nl. Bovendien hangt de gehele maand september een selectie van zijn werk in het Wilderniscafé in Kekerdon. Zeker een bezoekje waard!

Namens de redactie,
Harvey van Diek

Copy-sluitingsdatum volgende Mourik: 1 november
--

Algemene Ledenvergadering: donderdag 30 september, Wijkcentrum Burghart Nijmegen

Nieuw:

J.J. van Oostveen, De Schoren 41, 6581 DL Malden
L.G. Vogels, Veerdam 17, 6663 KW Lent

Verhuisd:

Marijn Nijssen, Esdoornstraat 23, 6573 WV Beek Ubbergen
Ad van Lith, Ruyterstraat 2, 5361 GC Grave
VWG Amsterdam, J. v. Blanken, G.v. Lierstraat 41, 1069 PE Amsterdam

Afgemeld: X. de Jong, Nijmegen, van de Langenberg, Grave

Trektellen in het voorjaar: turen naar leuke stippen

Fred Hustings, Promenade 159, 6581 BZ Malden (f.hustings@hetnet.nl)

Dat trektellen in het najaar lonend is, zal menig een uit eigen ervaring kunnen beamen. In ons eigen werkgebied leverde trektelpost Mulderskop tussen Molenhoek en Malden (o.a. Hustings & van Winden 2001) in de jaren van 1997 tot en met 2003 in totaal 687.528 trekkers op, verdeeld over 139 soorten. Dat trektellen ook in het voorjaar een aangename bezigheid kan zijn, is veel minder bekend. In het voorjaar worden vogelaarsactiviteiten veelal op andere zaken gericht dan in het najaar (broedvogelinventarisatie), terwijl er om het voorjaar een aura van 'er vliegt toch niet veel' hangt. Hoewel dit laatste een kern van waarheid heeft (denk alleen aan de enorme wintersterfte die is opgetreden), is de slechte voorjaarsreputatie maar ten dele terecht. Ieder voorjaar zit ik wel een aantal uren omhoog te turen en op veel dagen was dat uitstekend uit te houden, al moet je jezelf niet kwellen door te kijken wat er dan op telposten als Eemshaven en Breskens is gezien. Hieronder wordt een beknopt overzicht gegeven van telresultaten uit de voorjaren van 1998 en 2004, de enige waaruit een redelijke set aan waarnemingen beschikbaar is. Ter vergelijking worden deze gegevens afgezet tegen die uit het najaar van de Mulderskop (met dank aan Erik van Winden). Uitgebreide informatie over de verschillen tussen voor- en najaarstrek is te vinden in LWVT & SOVON (2002). De resultaten van 2004 zijn in detail te vinden op de internetsite www.trektellen.nl, alwaar ook de gegevens van tientallen telposten elders zijn opgenomen.

Locaties

De tellingen in het voorjaar van 1998 vonden plaats op de Mookerheide bij Mook (amersfoortcoördinaten 190,5/417,5). Als telpost fungeerde de steile rand van de zuidwesthelling (bij het bankje) vanwaar men een prachtig uitzicht heeft over het Maasdal. Bij helder weer kunnen de Kauwen op de kerk van Cuyk (afstand 2,2 km) met de verrekijker worden gevolgd. De heide is, gerekend vanuit het zuidwesten (en dus de richting van waaruit de meeste voorjaarstrekkers komen), van grote afstand zichtbaar als een lichte vlek binnen de verder donkere (beboste) stuwwal bij Mook. Dit blijkt aantrekkingskracht uit te oefenen op thermiekgevoelige soorten (zie verderop). Daarnaast biedt het uitzicht op de Mookerplas enige voordelen; voor trekkende watervogels vormt deze waterpartij geregeld aanleiding om lager te vliegen of in een enkel geval in te vallen. Aalscholvers bijvoorbeeld komen nogal

Figuur 1. Blick op telposten de Gebrande Kamp (boven) en de Mookerheide (onder). Op beide telposten is over grote afstand te zien wat er aan trekvogels aankomt.

eens vanuit zuidelijke richting aangezwabberd om boven de Mokerplas wat te dalen; meestal vliegen deze vogels daarna overigens door. De Maas, die op 1,5 km afstand in noordwestelijke richting loopt en daar een flinke westwaartse bocht maakt, ligt net wat ver van de telpost af om duidelijke invloed te hebben op de resultaten. In een enkel geval (zie Pijlstaart) is een opvallende waarneming echter wel degelijk toe te schrijven aan de aanwezigheid van deze rivier. Lang niet alle watervogels laten zich echter leiden door plas of rivier; het was een betrekkelijk normaal gezicht om eenden, steltlopers en meeuwen hoog over de heide te zien vliegen in noordoostelijke richting, dwars over de beboste heuvelrug heen.

In het voorjaar van 2004 (met uitzondering van de eerste vijf tellingen) werd gepost op de Gebrande Kamp bij Middelaar (coördinaten 192,4/414,6). Dit natuurontwikkelingsgebied, ontstaan rond 1996 na vergraving in verband met de aanleg van de Maasdijken, ligt pal aan de Maas. Het bestaat uit enkele ondiepe plassen omzoomd door ruderaalvegetaties, struwelen, een zandvlakte en een jong wilgenbosje. Deze telpost biedt door zijn lage ligging niet het weidse uitzicht van de hoog gelegen Mookerheide. Door het open landschap is echter over voldoende afstand te zien wat er aan trekvogels aankomt. Hoewel de Maas hier over 4 km niet in de directe trekrichting maar van oost naar west stroomt, blijkt ze toch invloed te hebben op de trek. Dit komt vooral door de aanwezigheid van het natuurontwikkelingsgebied, in het bijzonder de ondiepe plasjes. Watervogels, vooral steltlopers, blijken geregeld een stukje in westelijke richting te vliegen om laag over het gebied te scheren; in de meeste gevallen is dit niet meer dan een kortstondige check op de aanwezigheid van geschikte foerageer- of rusthabitat dan wel soortgenoten, en vliegen ze daarna meteen weer door, veelal in noordoostelijke richting (en niet langer over de rivier).

Tellingen

In het voorjaar van 1998 werd geteld op 33 dagen van 11 februari tot en met 18 mei (totaal 117,3 teluren), in 2004 op 29 teldagen tussen 13 maart en 5 mei (114,3 uren). Tijdens het tellen werd de lucht voortdurend met de verrekijker afgespeurd; de voorjaarstrek speelt zich immers zeer hoog af terwijl de trekkers met de gangbare en voor de trek gunstige zuidwestenwinden ook nog eens supersnel vliegen. Zonder verrekijker zou er op sommige dagen niets van de in werkelijkheid goede trek zijn opgepikt.

Lastig bij de voorjaarstellingen is het tegenlicht, vooral op zonnige dagen. Een zonnebril en het vermijden van direct zonlicht vormden de enige remedie. Van

lokale pleisteraars of slaaptrekkers werd gewoonlijk weinig last ondervonden. Roofvogels, in de omgeving van beide telposten in verschillende soorten broedend, moesten echter goed gevolgd worden om te kunnen bepalen of het om trekkers dan wel lokale vogels ging. De territoriale voorjaarsactiviteit, met veel schroeven en afzakken, van vooral lokale Buizerds kostte daarmee de nodige tijd. De pendelbewegingen van meeuwen waren wel eens ondoorgrondelijk; echte meeuwentrek, massaal en veelal hoog plaatsvindend, was echter niet moeilijk te onderscheiden.

Overzicht

In tabel 1 is een overzicht opgenomen van de resultaten in beide voorjaren. Van beide telposten wordt het seizoenstotaal vermeld en het dagmaximum. Om deze gegevens in enig perspectief te plaatsen, is tevens het seizoensgemiddelde en dagmaximum opgenomen van najaarspost Mulderskop. Deze vergelijking gaat natuurlijk wat mank. Ten eerste werden op de Mulderskop meer uren per seizoen gemaakt, gemiddeld ongeveer het dubbele; daarnaast vormen de dagmaxima de uitschieters uit zeven seizoenen trektellen, nogal wat anders dan het dagrecord uit een enkel voorjaarsseizoen. Ten tweede is de Mulderskop gesitueerd in een compleet andere omgeving: bos en heide, en geen druppel water in de verre omtrek. De trek, of liever gezegd de waarneembaarheid van de trek, wordt in aanzienlijke mate - en meer dan sommigen voor lief willen nemen - beïnvloed door de terreinomstandigheden. Trekkers gaan boven voor hen onaantrekkelijk landschap hoger vliegen en hebben de neiging om boven aantrekkelijk landschap lager te vliegen en ook opvallender te worden (meer roepen, deels in verband met de mogelijke aanwezigheid van pleisterende soortgenoten). Alleen al de terreinomstandigheden verklaren een vermoedelijk aanzienlijk deel van de verschillen in soorten en aantallen.

Tabel 1. Overzicht van soorten en aantallen tijdens voorjaarstrektellingen in 1998 op de Mookerheide en in 2004 op de Gebrande Kamp. Per telpost wordt het seizoenstotaal gegeven en het dagmaximum. Ter vergelijking is het gemiddelde seizoenstotaal en het dagmaximum van de Mulderskop opgenomen; deze cijfers zijn een weerslag van zeven telseizoenen (najaar 1997 tot en met 2003). Soorten die wel op Mulderskop werden waargenomen maar niet op de voorjaarsposten zijn niet in de tabel opgenomen; doorgaans handelt het om schaarse trekkers als Ruigpootbuizerd, Morinelplevier, Strandleeuwerik en IJsgors.

Soort	Mheide		GKamp		Mkop	
teluren	totaal	dagmax	totaal	dagmax	seiz.gem.	dagmax
	117,25		114,3		224	
Fuut	6	6				
Aalscholver	538	101	245	77	689	270
Grote Zilverreiger			1	1	0	1
Blauwe Reiger	32	10	31	5	27	26
Purperreiger	1	1				
Zwarte Ooievaar			1	1		
Ooievaar	1	1	1	1	1	6
Knobbelzwaan	10	5	21	11	1	2
Zwarte Zwaan			1	1		
Rietgans	52	28			131	97
Kolgans	655	368	162	107	1082	1156
Grauwe Gans	63	21	164	37	1402	2229
Canadese Gans	12	12	5	2	1	2
Brandgans			24	8	1	9
Nijlgans	12	7	65	14	64	27
Casarca			2	2		
Bergeend	5	3	13	4	0	3
Smient			53	35	0	1
Krakeend			5	3		
Wintertaling			5	5		
Wilde Eend	34	11	20	5	7	13
Pijlstaart	16	16	111	110	0	3
Slobeend	1	1	5	3	0	3
Tafeleend			11	11	0	1
Kuifeend	7	7	52	50	0	1
Brilduiker	2	2	2	2		
Grote Zaagbek	1	1			1	7
Wespendief	39	21	1	1	15	18
Zwarte Wouw	2	1	5	2		
Rode Wouw	8	3	4	3	3	3
Bruine Kiekendief	5	1	6	2	8	5
Blauwe Kiekendief	2	1	3	1	12	8
Grauwe Kiekendief	1	1	2	1	0	1
Havik			2	1	1	1
Sperwer	64	20	92	17	244	77
Buizerd	200	39	207	59	574	349
Visarend	3	1			1	2
Torenvalk	8	3	6	1	16	8

Roodpootvalk	3	1			1	2
Smelleken			1	1	9	6
Boomvalk	7	2	6	2	5	4
Kraanvogel	3	3	13	13	1	9
Scholekster	2	2	19	5	0	1
Kleine Plevier	1	1	22	4		
Bontbekplevier			1	1	0	1
Goudplevier	44	27	68	45	14	29
Kievit	499	101	943	792	1336	1343
Watersnip	3	1	12	3	12	9
Grutto	10	6	75	29		
Rosse Grutto	1	1			0	1
Wulp	15	6	5	2	3	5
Tureluur			12	5		
Groenpootruiter	1	1	18	4	2	17
Witgat	1	1	40	9	0	1
Oeverloper	1	1	13	6		
Steenloper			1	1		
Kokmeeuw	1460	445	1644	540	160	154
Stormmeeuw	78	11	255	73	18	18
Kl Mantelmeeuw	138	45	53	21	8	6
Zilvermeeuw	220	145	18	3	41	58
Geelpootmeeuw			2	2		
Grote Mantelmeeuw	1	1				
Visdief			4	3		
Noordse Stern			1	1		
Zwarte Stern	2	2				
Holenduif	28	6	30	5	342	239
Houtduif	678	131	2167	584	22174	34823
Turkse Tortel	21	4	13	3	9	7
Zomertortel	6	1	6	2	3	4
Gierzwaluw	1423	244	360	127	8	17
Grote Bonte Sp	4	2			13	3
Kleine Bonte Specht	1	1			1	1
Boomleeuwerik	18	7	7	2	242	55
Veldleeuwerik	334	79	218	72	4672	2286
Oeverzwaluw	3	2	35	7	11	15
Boerenzwaluw	758	127	303	55	1598	953
Huiszwaluw	27	11	12	2	305	547
Duinpieper	1	1			2	2
Boompieper	72	18	108	21	382	103
Graspieper	886	213	2884	537	6315	1631
Waterpieper	2	1	38	14	5	5
Gele Kwikstaart	80	31	181	29	187	101
Grote Gele Kwikst	2	1	4	3	54	10
Witte Kwikstaart	215	53	243	41	848	182
Heggemus	5	2	8	4	198	47
Zwarte Roodstaart	1	1			1	2
Gekraagde Roodst			1	1	1	1
Roodborsttapuit	3	3			2	3
Beflijster	8	8	9	3	15	12
Merel			7	4	179	36
Kramsvogel	1000	434	521	147	2305	1892

MOURIK 2004-2

Zanglijster	21	9	34	10	2132	724
Koperwiek	339	261	123	32	9581	8930
Grote Lijster	6	2	3	2	198	84
Tjiftjaf			4	2	15	5
Fitis			1	1	0	2
Zwarte Mees	2	2	5	3	214	55
Pimpelmees	7	2	25	9	271	98
Koolmees	1	1	6	3	275	110
Wielewaal	1	1				
Gaai	3	2	1	1	42	51
Ekster			12	2	2	2
Kauw	460	65	516	166	816	272
Roek	153	145	67	42	525	215
Zwarte Kraai	5	4	70	15	18	11
Spreeuw	1512	511	716	263	7331	1994
Huismus	8	5	2	2	25	16
Ringmus	43	15	40	11	435	111
Vink	1882	471	1084	209	23017	5908
Keep	408	209	106	20	2444	607
Europese Kanarie			2	1	6	3
Groenling	70	10	147	35	331	39
Putter	28	6	32	5	73	21
Sijs	430	84	315	84	1903	354
Kneu	285	85	526	60	1246	312
Barmsijs	13	3	3	1	61	27
Kruisbek	14	10			321	126
Goudvink	2	2			76	33
Appelvink	11	3	4	2	122	22
Geelgors	3	1	3	1	68	12
Rietgors	38	11	129	28	835	116

Enkele soort(groep)en nader bekeken

Watervogels

Waar het op de Mulderskop in het najaar zwoegen is om eens een eend of steltloper te zien (zelfs Kieviten zijn er op de meeste dagen schaars), was het op de voorjaarsstelposten heel wat makkelijker. Dit komt natuurlijk grotendeels door de verschillende ligging: Mulderskop ligt op de droge en bosrijke stuwwal waar watervogels ofwel omheen vliegen ofwel op grote hoogte (ongezien) passeren. Niet voor niets wordt goede kievitentrek er vrijwel alleen met meewind gezien, blijkbaar de enige weersituatie waarbij Kieviten de brede stuwwal probleemloos op geringe hoogte durven over te steken. De beide posten bij of in het Maasdal liggen wat dat betreft veel gunstiger voor lage trek (door de aanwezigheid van aantrekkelijke pleisterplaatsen) en enige trekgeleiding (door het min of meer zuid-

noord lopende rivierdal). Verder beginnen de trektellingen op de Mulderskop doorgaans aan de late kant (eind augustus) om van sommige steltlopers nog wat mee te krijgen. Los daarvan echter is de voorjaarsstrek van vooral steltlopers door het binnenland in het voorjaar hoe dan ook veel opvallender dan in het najaar; dit wordt deels veroorzaakt door een meer rechtstreekse trekbaan (LWVT/SOVON 2001). Tijdens voorjaarstellingen vanaf de skibaan te Molenhoek (coördinaten 188,4/420,9) werden verschillende malen overtrekkende Grutto's en Tureluurs gezien. De aangrenzende Mulderskop, waar beide soorten tot nu toe op het najaarstableau ontbreken, werd daarbij probleemloos overgestoken. Meeuwentrek, op Mulderskop grotendeels voorbehouden aan Kokmeeuw en meestal per seizoen beperkt tot enkele dagen met mooie snelle en hoge V-tjes, was in het Maasdal veel massaler. Sterns, compleet ontbrekend op Mulderskop, werden in het Maasdal zo nu en dan gezien.

Memorabele voorjaarsmomenten waren o.a. de van ver komende en lang te volgen Purperreiger op 21 maart 1998 over de Mookerheide, een eindeloos draaiende Zwarte Ooievaar op 25 april 2004 over de Gebrande Kamp, een langgerekte groep van liefst 110 Pijlstaarten op 13 maart 2004 (zichtbaar vanaf Mookerheide, min of meer het Maasdal volgend, voor driekwart uit mannen bestaand), het groepje van 20 Kluten op 28 maart 2004 (enkele rondjes draaiend boven Gebrande Kamp maar niet invallend), de in de namiddag van 15 mei 1998 hoog over de Mookerheide zwoegende Rosse Grutto, een onzichtbare maar duidelijk roepende Steenloper strak NNO over de Mookerheide op 27 maart 2004 en een lekker dichtbij passerende, even een rondje makende Noordse Stern langs de Gebrande Kamp op 1 mei 2004. Opvallend gedrag vertoonde het lokale broedpaar Kleine Plevier op de Gebrande Kamp, dat op de nadering van een trekker (steevast aangekondigd door enig gekrijs) een laag profiel aannam en geen kik gaf. Het leek erop dat het resultaat - trekker vliegt door, geen ruzie in de tent - welbewust gezocht werd.

Roofvogels

Roofvogels vormen altijd een smaakmaker bij het trektellen. Wat kwantiteit betreft was het in het voorjaar aan de magere kant, al kwamen er wel degelijk dagen met enkele tientallen Buizerden voor, maar de kwaliteit viel niet tegen. Zo was de Zwarte Wouw, die tot nu toe op Mulderskop nog niet gezien werd (tellingen beginnen daarvoor ook wat laat, in juli en begin augustus zouden de kansen misschien groter zijn), met 7 exemplaren in het voorjaar niet zeldzaam. Opvallend

was het verschillend gebruik door roofvogels van Mookerheide en Gebrande Kamp. De Mookerheide heeft duidelijk aantrekkingskracht op allerlei roofvogels, die soms van hun koers afwijken om boven de heide - van verre zichtbaar - te gaan schroeven. Een Visarend die op meer dan 2 km werd opgepikt, vloog pal oostelijk om boven de heide te schroeven, om daarna in noordoostelijke richting door te gaan. De Gebrande Kamp leverde wat dat betreft meer no-nonsense trek op: vrijwel alle roofvogels passeerden er zonder veel oponthoud. De mooiste waarneming hier was die op 25 april 2004 van een mannelijke Grauwe Kiekendief die de nacht had doorgebracht in jonge wilgenopslag en 's morgens om half negen uit de beschutting stapte om op het aangrenzende schaars begroeide zand te zitten. Na enige zonnen, poetsen en het produceren van een onvindbare braakbal verdween hij laag naar ONO.

Zangvogels

Duiven en leeuweriken, groepen die in het najaarsgewoel prominent vertegenwoordigd zijn, laten het in het voorjaar grotendeels afweten. De eerste echt goede dag moet ik althans nog meemaken. Gierzwaluwen, op Mulderskop slecht vertegenwoordigd door de late start van de tellingen, kenden soms aardige dagen zoals 13 mei 1998, met 244 trekkers over de Mookerheide, sommige in extreem hoge of juist zeer lage groepen, ook opvallend veel in duo's.

Sterke trek van Graspiepers is, ook in het binnenland, in sommige voorjaren wel degelijk mogelijk (medio april 2003!), maar werd niet vastgesteld. Toch behoorde deze soort tot de wat talrijker zangvogels. Grappig was de aantrekkingskracht die de Gebrande Kamp bleek te hebben op Waterpiepers. Regelmatig kwamen trekkers invallen om enige tijd te foerageren op de licht begroeide slikranden; na enige tijd, en doorgaans met het nodige neurotische geroep, verdwenen ze dan weer. Van de 30 trekkers waarvan de richting kon worden bepaald, vloog een aanzienlijk deel naar ZZO (16, waaronder groep van 11) en Z (6); bij de overige vogels overheerste een (zuid)oostelijke component.

Van de lijsters leverde alleen de Kramsvogel wel eens mooie groepen op.

Beflijsters pleisterden op de Gebrande Kamp af en toe op schaarsbegroeide, vaak wat zandige of stenige plekken. Dat het terrein aantrekkingskracht op deze soort uitoefent, bleek ook uit het gegeven dat trekkers vaak wat lager gingen vliegen bij het passeren van het terrein, en dan enkele malen nadrukkelijk riepen (contact maken met pleisteraars?).

Heggenmus, mezen en zangers waren getalsmatig slecht vertegenwoordigd terwijl

bij de kraaien de aantallen Kauwen en in mindere mate Roeken wel meevielen. Hoewel op enkele dagen redelijke groepen Vinken in de lucht zaten, was dit toch niet te vergelijken met de duizenden vogels die op een goede oktobermorgen overgolfen. Binnen de vinkencategorie deden Sijs en Kneu het relatief gezien nog redelijk goed, van de andere soorten waren de aantallen minimaal. Ook de gorzen leverden weinig spektakel op.

Tot besluit

Trektellen in het voorjaar heeft zijn eigen charme. Niet in de laatste plaats omdat het voorjaar is; dat betekent dus - tenzij je in een zeer vogelarme omgeving bent - voortdurend zang en balts om je heen terwijl de vegetatie er steeds vrolijker gaat uitzien. Dat maakt de uren waarin er weinig trek is nog heel draaglijk, en kan je ook nog het nodige leren omtrent het broedgedrag van allerlei vogelsoorten. Door de langdurige maar rustige aanwezigheid (suffend op je trektelstoeltje) raken de vogels immers helemaal aan je gewend. Paarvorming en balts van Kleine Plevieren heb ik nooit zo mooi in detail kunnen volgen als in 2004, toen het broedpaar op de Gebrande Kamp zijn geheimen deels prijs gaf. Maar het gaat natuurlijk om de trek zelf, en die is bij vlagen interessant genoeg om er wat uren aan te besteden. Wel is het een andere manier van trektellen dan in het najaar, wanneer de trek zich doorgaans lager afspeelt, althans bij lichte tegenwind, en dan goed zichtbaar is. Om de bij zuidwestenwinden vaak loeihoge trek op te sporen, is eindeloos zoeken met de kijker nodig. De techniek van het voorjaarstellen zal niet iedereen aanspreken maar heeft een speciale bekoring. Zelf vond ik juist de hoge trek het mooist. Met de kijker de wolken afzoeken en dan eindelijk een lijntje ontdekken dat uiteindelijk uit Grutto's blijkt te bestaan (of, balen, niet thuisgebracht kan worden). Of dat V-tje, zo hoog dat de vogels soms wegvallen tegen de grijze en witte wolken, dat na een halve minuut volgen Kraanvogels blijkt te bevatten. Turen met de kijker naar hoge stippen, je moet ervan houden.

Literatuur

Hustings F. & van Winden E. 2001. Trektellingen Mulderskop najaar 2000. Mourik 2001(1): 22-28.
LWVT/SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co, Haarlem.

Broedvogelinventarisaties Gelderse Poort in 2003

Frank Majoor, Poststraat 18, 6828 EK Arnhem. 026-3517931, majoor@bos.nl

Inleiding

De Gelderse Poort is in 2003 voor het vijftiende achtereenvolgende jaar integraal geïnventariseerd. De inventarisatie omvat niet alle broedvogelsoorten, maar is gericht op moeras- en weidevogels en op alle schaarse soorten en kolonievogels. Deze inventarisatie is een gezamenlijk project van de Vogelwerkgroep Arnhem en omstreken en de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken, verenigd in de Faunawerkgroep Gelderse Poort. De Provincie Gelderland steunt het project in het kader van plattelandsvernieuwing, mede gefinancierd door Staatsbosbeheer Gelderland, Waterschap Rijn en IJssel, Stichting Twickel en SOVON.

Dit artikel is geschreven als jaarlijkse update van het rapport 'Vogels van de Gelderse Poort, broedvogels 1960-2000'. Ter vergelijking is dezelfde indeling van de soortgroepen aangehouden. Per soortgroep zal van een selectie van soorten de resultaten van de inventarisatie van het jaar 2003 van het Nederlandse deel van de Gelderse Poort worden beschreven. Het gebied wordt hierbij opgedeeld in drie deelgebieden: 1) Ooijpolder: de Ooijpolder inclusief uiterwaarden, 2) Waal noord: de uiterwaarden langs de Waal ten noorden van de Ooijpolder en 3) Rijnstrangen: de Rijnstrangen inclusief de aangrenzende polders en uiterwaarden.

Weersomstandigheden

Het weer heeft invloed op de zang- en baltsintensiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Vandaar een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI. Maart was uitzonderlijk zonnig, zeer zacht en droog. Van 13 tot en met 31 maart viel geen meetbare neerslag. Alleen in het eerste deel van maart viel neerslag van enige betekenis. April was zeer zonnig, zacht en wat de neerslag betreft normaal. Van 3 tot en met 24 april viel gemiddeld slechts 3mm neerslag. De eerste elf dagen van de maand waren met een aantal vorstdagen koud. Daarna vertoonde de temperatuur een snelle stijging. In de Bilt werden acht warme dagen genoteerd tegen twee normaal. Na een aantal droge maanden volgde een natte, vrij warme meimaand. Tot en met 25 mei was het weer sterk wisselvallig en vaak aan de koele kant. Gemiddeld over het land viel 85mm neerslag tegen 57mm normaal. Deze was wel grillig over het land verdeeld. Delen van Gelderland waren het natst.

Juni en juli waren zeer warm, zonnig en gemiddeld over het land droog. De rivierwaterstand is van grote invloed op de verspreiding van de broedvogels, met name in de uiterwaarden. Na het hoge water in januari 2003 is het rivierpeil snel gezakt. Vervolgens is het peil het gehele jaar tussen de zeven en de negen meter blijven schommelen. Dit is ruim beneden de kribben, deze lopen pas bij een stand elf meter onder. De uiterwaarden zijn gedurende het broedseizoen van 2003 dus droog gebleven.

Resultaten per soortgroep

De droogte in 2003 was van grote invloed op het voorkomen en verspreiding van de broedvogels in de Gelderse Poort. Bij veel soorten is een achteruitgang van het aantal territoria vastgesteld. Enkele soorten hebben echter duidelijk geprofiteerd van het mooie zomerweer. Hieronder wordt per soortgroep een selectie van soorten besproken.

Watervogels

Deze groep bestaat uit futen, Aalscholver, Blauwe Reiger, Knobbelzwaan, ganzen, eenden Zwarte Stern en IJsvogel. De aantallen watervogels worden deels bepaald door de waterstand en deels door de wintertemperatuur. De meeste watervogelsoorten nemen de laatste jaren in aantal toe of zijn stabiel. Maar door de droogte in 2003 zijn van een aantal soorten beduidend lagere aantallen vastgesteld.

De *Dodaars* komt voor in sterk wisselend aantal dat is gerelateerd aan het rivierwaterpeil. Dit in tegenstelling tot de *Fuut* die de afgelopen 9 jaar redelijk stabiel is. De droogte heeft zoals verwacht negatief uitgedaakt voor de Dodaars. Maar met een totaal van 35 paar zat het aantal nog ruim boven het laagste vastgestelde aantal van 22 paar in 1996.

De enige *Aalscholver* kolonie zit sinds 1984 in de Lobberdense Waard. Het aantal broedparen is hier tot 1996 gegroeid tot 308 paar en vervolgens gestabiliseerd rond de 235 paar. Maar in 2003 werden hier op 11 mei slechts 145 paar geteld. Een groot deel van de kolonie stond in tegenstelling tot normaal, droog. Het is mogelijk dat een deel van de Lobberdense vogels daardoor elders (of niet) is gaan broeden.

Met name de *Grauwe Ganzen* nemen nog steeds sterk in aantal toe. In de Ooijpolder lijkt in de reeks van 1985 tot 1999 twee maal een stabilisatie op te treden, maar vervolgens schiet het aantal weer omhoog. In 2003 was het aantal

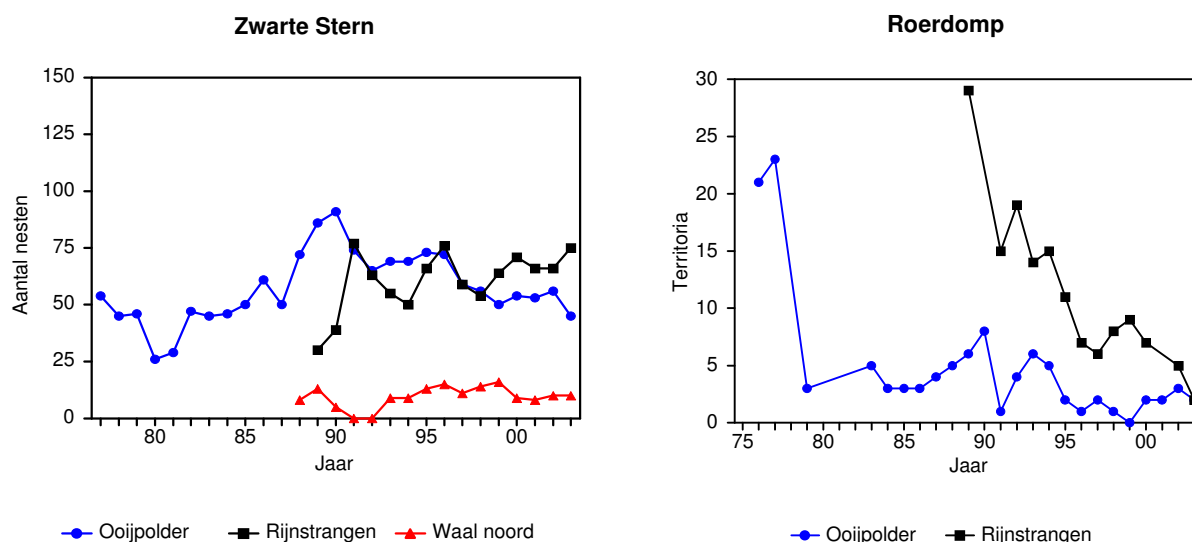
aanwezige broedvogels vogels hier iets lager dan in 2002. Uit wekelijkse tellingen van aanwezige Grauwe Ganzen in de westelijke Ooijpolder blijkt dat hier in 2001 het voorlopige maximum is bereikt. Dit komt echter niet uit onze tellingen naar voren omdat het exacte aantal van 2001 wegens de MKZ crisis ontbreekt.

Opmerkelijk is dat ondanks de groei in het aantal territoriale paren het aantal paren dat vliegvlugge jongen groot brengt al minimaal zeven jaar is gestabiliseerd (gegevens Berend Voslamber, SOVON).

De *Nijlgans* vertoonde een plotselinge toename in de Ooijpolder van 28 paar in 1999 naar 52 paar in 2000. In 2003 is hier met 43 paar echter een afname van het aantal territoria vastgesteld. De schaarse soorten als Brandgans, Canadese Gans en Kolgans nemen langzaam in aantal toe. In de Lobberdense Waard verbleef van eind maart en eind april één paar *Rietganzen*. Ook zijn er weer een aantal (on)mogelijke kruisingen waargenomen: Kol- x Grauwe Gans, Canadese- x Brandgans, Indische- x Grauwe Gans en Brand- x Grauwe Gans.

De eenden zijn sterk wisselend in succes. *Slobeend* en *Zomertaling*, soorten van moeras en nat grasland, gaan gestaag in aantal achteruit. Met name de Zomertaling heeft in 2003 van de droogte te lijden gehad. Met slechts totaal 18 paar lag het aantal veel lager dan het gemiddelde van 32 sinds 1991. *Krakeend* en *Kuifeend*, beide soorten van open water, de eerste planktoneter, de tweede schelpdiervisser, zijn stabiel. De *Bergeend* lijkt na een recente ervaring weer iets in aantal achteruit te gaan (zie ook andere pioniersoorten). Op 21 april en 15 mei werd een paar *Mandarijneenden* waargenomen op de Jonkmanshof bij het dorpje Ooij. Dit is de vierde maal sinds 1990 dat er territorium van de Mandarijneend in de Gelderse Poort wordt vastgesteld. Op zich is dat weinig gezien de winterpopulatie van ca. 100 exemplaren in directe omgeving van Arnhem (gegevens Stef Waasdorp). De *Zwarte Stern* is in de Gelderse Poort inclusief het Duitse deel al jaren stabiel. De soort is echter geheel afhankelijk van nestvlotjes. Ten opzichte van 2002 was er in 2003 een kleine verschuiving van de Ooijpolder (Millingerwaard en Ooijse Graaf) waar vlotjes onbezet bleven, naar de Rijnstrangen waar alle vlotjes bezet waren. Het broedsucces is was door het mooie weer met 1,65 jongen per paar zeer goed. In de verschillende kolonies werden in totaal zelfs 10 paren waargenomen met drie uitgevlogen jongen. Dit is het maximum, daar een Zwarte Stern normaal maar drie eieren legt (gegevens Max van Dongen en Theo Wijers). Als laatste in de categorie watervogels is de *IJsvogel*. Hoewel de winter 2002/03

iets minder zacht was dan voorgaande winters is het totale aantal IJsvogels weer wat gestegen. Met maar liefst totaal 23 paar een voorlopig hoogtepunt!

Figuur 1. Ontwikkeling van Zwarte Stern en Roerdomp in de Gelderse Poort in 1975-2003.

Moerasvogels

In het rapport worden 18 soorten gerekend tot moerasvogels, hieronder vallen de meeste reigers, rallen en de kleine 'rietzangertjes' plus de Bruine Kiekendief. Van de moersvogels zijn acht soorten duidelijk in aantal afgenomen terwijl er vijf zijn toegenomen. Het voortbestaan van deze soortgroep is in hoge mate afhankelijk van de waterhuishouding in de Rijnstrangen. Dit is het belangrijkste gebied voor de typische moerasvogels in de Gelderse Poort. Het waterpeil in dit gebied is een onderwerp van discussie tussen beheerders, boeren en beleidsmakers. Het was de bedoeling om de afgelopen twee winters te experimenteren met een winterpeil van maximaal 11 meter. Echter tot nu toe is het peil, met name wegens bezwaren van de Duitse boeren, niet hoger opgevoerd dan 10.70 meter.

De meest kritische moerasvogels zijn de *Roerdomp* en de *Grote Karekiet*. Na het extreem lage peil van 1996 lijkt een kleine opleving van de Roerdomp (1998-2000) en de Grote Karekiet (1999-2001) samen te gaan met een iets hoger waterpeil. Helaas zijn de aantallen van 2001 onbekend, door de MKZ-crisis was telwerk niet mogelijk. Maar duidelijk is dat in 2002 en 2003 de stand van beide soorten sterk is gedaald. Hopelijk dat de betrokken partijen snel tot een serieuze oplossing komen. Waarschijnlijk zijn alleen door drastische maatregelen, zoals waterinlaat bij Spijk,

de kritische moerasvogels in de Rijnstrangen te behouden.

De verdere achteruitgang van de Roerdomp en Grote Karekiet in de Rijnstrangen in 2003 kan versterkt zijn doordat gedurende het broedseizoen de uitlaat bij Kandia twee maal niet goed heeft gefunctioneerd. Hierdoor daalde de waterstand half april en half mei tot resp 9.41 en 9.44 meter. Een groot deel van de rietlanden kwamen hierdoor tijdelijk droog te staan. De reactie van Bert Docter van het Waterschap Rijn en IJssel:

'De enige verklaring hiervoor lijkt mij dat rond die perioden de schuif van Kandia niet goed heeft gefunctioneerd. Bij Kandia hebben we (helaas) te maken met een systeem waarbij water onder een schuif stroomt i.p.v. eroverheen (stuwsysteem). Het belangrijkste nadeel van de schuifconstructie bij Kandia zit 'm in het feit, dat we nooit helemaal zuiver een stuwpeil in kunnen stellen. Bij Kandia moeten we dus spelen met de schuif om een wenspeil te kunnen handhaven. Dit in tegenstelling tot een stuwconstructie, waarbij je een echt stuwpeil kunt instellen. En als zich bij het sluiten van de schuif troep onder de schuif bevindt, dan sluit de schuif niet goed. In theorie zou de Oude Rijn dan leeg kunnen lopen tot het peil van het Pannerdens Kanaal. Gelukkig is het zover niet gekomen, maar het sluitsysteem van Kandia maakt het noodzakelijk dat we alert blijven.'

De *Blauwborst* gaat na de piek in 1998 in de Rijnstrangen sterk in aantal achteruit. Maar springt in 2003 weer terug naar het niveau van 1999. Deze soort profiteert namelijk juist van verdrogend en verruigend moeras. In de Ooijpolder is deze soort na een sterke stijging in periode 1990-1995 min of meer stabiel. De *Buidelmees* heeft zich na het dieptepunt van 2001 weer iets in aantal hersteld, maar ontbrak bijvoorbeeld geheel in de Millingerwaard. Het blijft spannend hoe de populatie van deze 'vreemde vogel' zich in de toekomst zal ontwikkelen.

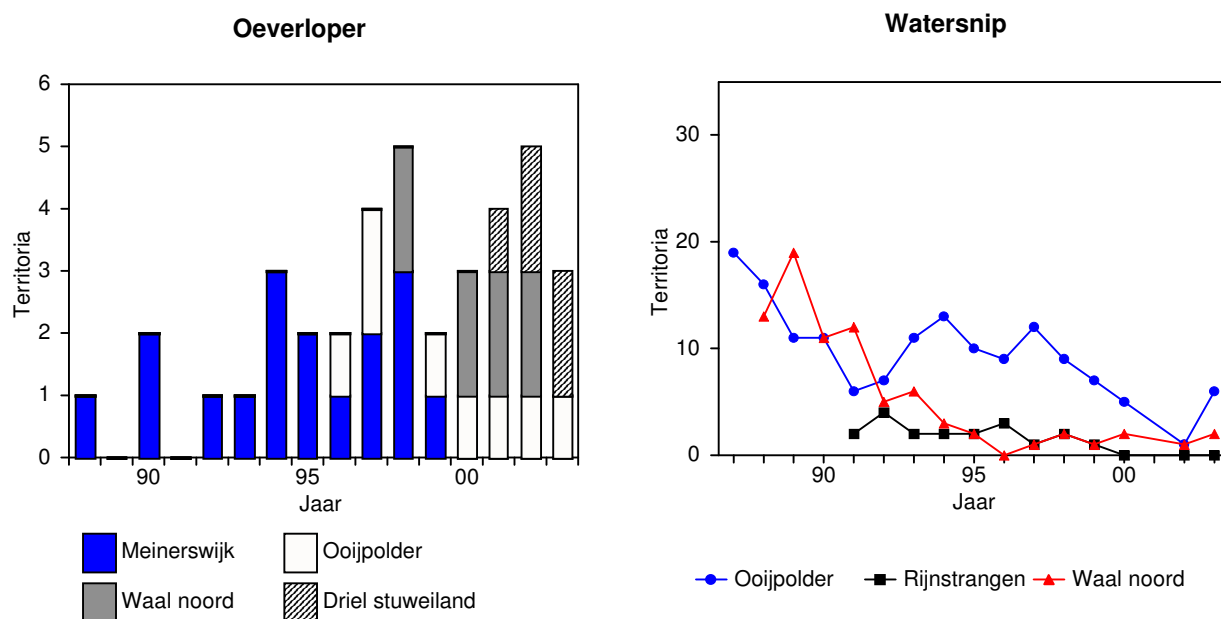
Tot slot nog enkele schaarse moersvogels. Een *Woudaap* werd op 5 juni, tijdens een avond-inventarisatie per kano, in de Zuidstrang gehoord. De *kleine ralachtigen* waren in 2003 geheel afwezig. De *Snor* (1 terr.) werd evenals in 2002 ten westen van het Bergse Hoofd vastgesteld.

Pioniervogels

Tot de pioniervogels worden 17 soorten gerekend die op een of meerdere opzichten (broedplaatskeuze, voedselgebied en opportunisme) als pionier worden beschouwd. Het gaat hier om soorten als Kluut, Kleine Plevier, Oeverloper,

meeuwen, sterns, Oeverwaluw en Tapuit. Zoals de pioniers betaamd is het beeld van soort tot soort en van plek tot plek wisselend. Op zich zou je verwachten dat deze soortgroep in 2003 zou profiteren van de lage waterstand. Bijvoorbeeld de Kleine Plevier had vele extra strandjes langs de rivier als potentiële broedplaats tot zijn beschikking. En de steilranden langs de rivier die geschikte broedplaatsen voor Oeverwaluw vormen liepen niet onder. Maar daarentegen namen alle pioniers in aantal af...

In 2003 werden slechts twee paar *Kluten* vastgesteld, één in Bemmelse Polder-oost en één in de Klompenwaard. Van de *Oeverloper* is één territorium vastgesteld in de Millingerwaard. Tevens zaten er op het nabij gelegen Stuweiland bij Driel twee broedparen (gegevens Olaf Klaassen). De *Kleine Plevier* neemt de afgelopen jaren in de Gelderse Poort gestaag af.

Figuur 2. Ontwikkeling van Oeverloper en Watersnip in een aantal deelgebieden in 1987-2003.

Extra potentieel broedbiotoop dat in 2003 ontstond door de lage rivierstand, in de vorm van drooggevalen strandjes, brachten daar geen verandering in. Mogelijk dat deze strandjes door toename van de recreatie niet meer geschikt zijn als broedgebied. In totaal werden slechts 39 paar Kleine Plevier vastgesteld. De Oeverwaluw lag met een totaal van 349 paar in 2003 onder het gemiddelde van

373 paar sinds 1991. En tot slot het echte dieptepunt van de pioniers, de meeuwen. Deze zijn nu echt uitgestorven in de regio. De 1 tot 2 paar *Stormmeeuwen* die de afgelopen jaren in de Erlecomse Waard en de Klompenwaard broedden zijn nu ook verdwenen.

Weidevogels

Hiertoe worden naast de karakteristieke weidevogels de Ooievaar, Patrijs, Kwartel, Kwartelkoning en de Grauwe Gors gerekend.

De weidevogels gaan bijna allemaal in aantal achteruit. De droogte van 2003 heeft dit beeld alleen maar versterkt. Een uitzondering hierop zijn de Watersnip en de Scholekster. Van de uiterst kritische *Watersnip* zijn in acht territoria vastgesteld terwijl dit er in 2002 slechts twee waren. De meeste zaten in de kwelsloten in het Circul in de Ooijpolder. Ook elders in Gelderland is een toename van de Watersnip vastgesteld (mededeling Jan van Diermen). De *Scholekster* neemt de afgelopen jaren licht af. Maar in 2003 is weer een duidelijke stijging van het aantal territoria waar te nemen. In de Ooijpolder is de opleving het grootst, daar gaat de stand van 32 paar in 2002 naar 43 paar in 2003. De *Grutto* blijft langzaam maar gestaag in aantal achteruit gaan en zelfs de *Kievit* is licht aan het afnemen. Alleen de *Tureluur* doet het de laatste jaren plaatselijk goed. Al is het bolwerk in de Bemmelse Polder west in 2003 flink in aantal achteruitgegaan. De achteruitgang in de Bemmelse Polder is geheel aan de droogte toe te schrijven. De *Ooievaar* blijft nog steeds op twee paar steken. Het eerste paar vestigde zich in 1999 in de Groenlanden en in 2001 kwam daar een paar in Pannerden bij. Het paar in de Zuidstrang bleek geen blijvertje te zijn, hier was in 2002 alleen paar nabij een paalnest aanwezig. De *Kwartelkoning* lijkt één van de weinige positieve uitzonderingen. Met 28 territoria is 2003, na 32 het topjaar van 2000, een zeer goed jaar. In het verspreidingspatroon zijn enkele opvallende klusters van territoria waar te nemen. In de Byland werden maar liefst tien territoria vastgesteld en in de Klompenwaard zeven. Net buiten het onderzoeksgebied, maar binnen de Gelderse Poort, zaten nog eens dertien territoria: Meinerswijk 10, Huissense Waard 2 en Loowaard 1 (mededeling Jan Schoppers). Ook de *Kwartel* deed het plaatselijk goed. In de Ooijpolder werden verspreid over het gebied 5 territoria vastgesteld. Dit is voor de Ooijpolder een zeer goed jaar, alleen in 1989 werden er meer (9) territoria vastgesteld. Dit in tegenstelling tot de Rijnstrangen en Waal noord, waar in 2003 geen kwartels zijn gehoord. De *Grauwe Gors* was, na zijn algehele afwezigheid in 2002, met twee paar vertegenwoordigd in de Erlecomse Waard.

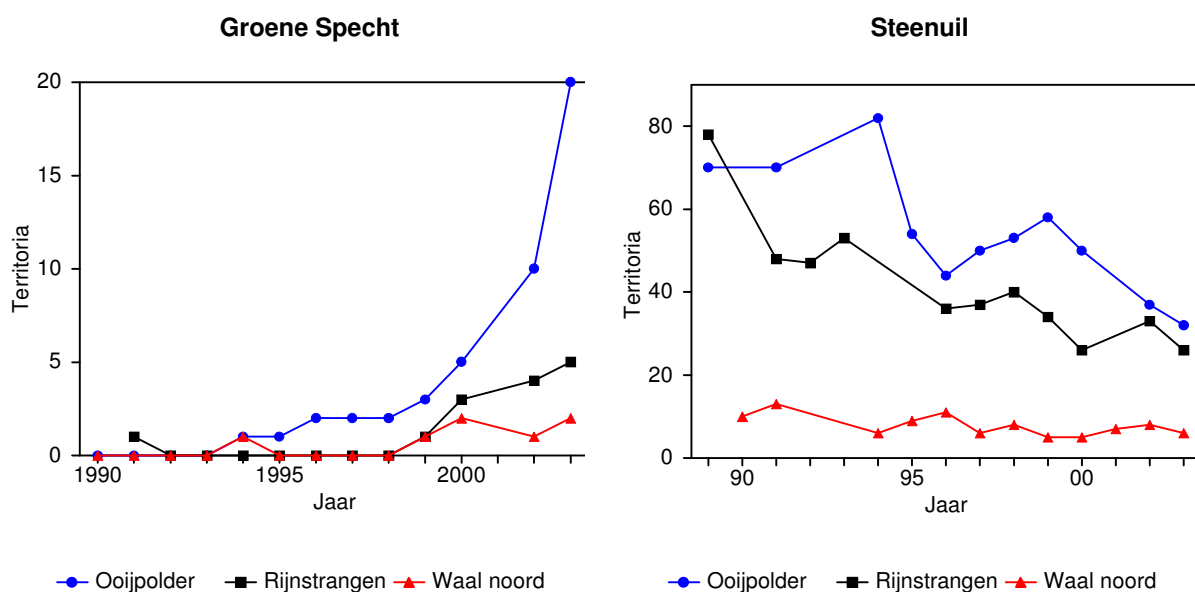
Struweelvogels

Van de struweelvogels worden 10 algemene soorten geteld. Dit zijn Zomertortel, Koekoek, Nachtegaal, Roodborsttapuit, Bosrietzanger, Spotvogel, Braamsluiper, Grasmus, Kneu en Geelgors. Opmerkelijk is dat de *Koekoek*, sinds die vanaf 1997 integraal wordt geteld, gestaag in aantal afneemt. De *Nachtegaal* is in 2003 in de Ooijpolder sterk afgenomen, terwijl deze soort in de Rijnstrangen, na een sterke afname in 1998 en 1999, langzaam in aantal toeneemt. Een *Noordse Nachtegaal* liet zich in de Groenlanden-zuid fraai beluisteren van 11 mei tot 7 juni. De vogel verbleef hier dus tot na de datumgrens van 1 juni maar voor daadwerkelijk broeden zijn geen aanwijzingen. Het bolwerk van de Roodborsttapuit is het Circul in de Ooijpolder. Hier is deze soort de afgelopen jaren min of meer stabiel met rond de 30 paar. Maar in 2003 schiet het aantal omhoog naar 49 paar. Het leek erop dat gedurende het seizoen zich steeds meer paren in het Circul vestigden. Opmerkelijk is dat zich in 2003 geen enkel paar, in ogenschijnlijk geschikt biotoop, in de uiterwaarden langs de Waal en in de Rijnstrangen heeft gevestigd, dat was in piekjaar 1998 heel anders. Ook de *Geelgors* lijkt positief te reageren op het mooie zomerweer. Zelfs in de Rijnstangen, waar de soort de afgelopen jaren nagenoeg verdwenen was, zaten weer 5 territoria.

Bosvogels

Tot de bosvogels worden soorten gerekend als Sperwer, Havik, Buizerd, Boomvalk, Ransuil, Spechten, Boomklever, Boomkruiper, Wielewaal, Gaai en Appelvink.

De meeste bosvogels doen het goed in de steeds ouder wordende (wilgen)bossen. Met name soorten als *Boomklever*, *Boomkruiper*, *Groene Specht* en *Kleine Bonte Specht* zitten in de lift. De Groene Specht schiet zelfs omhoog naar 20 paar in de Ooijpolder! Dit staat in contrast met de *Appelvink* en de *Wielewaal* die aan het verdwijnen zijn.

Figuur 3. Ontwikkeling van Groene Specht en Steenuil in de Gelderse Poort in 1990-2003.

Cultuurvogels

Tot deze 'restgroep' behoren soorten van erven en dorpen als Torenvalk, Holenduif, Turkse Tortel, Kerkuil, Steenuil, Gierzwaluw, Huiszwaluw, roodstaarten, lijsters, Putter en Roek.

De *Kerkuil* is een lastig te tellen soort. De vastgestelde territoria komen bijna allemaal voort uit nestonderzoek. De beschikbare nestplaatsen in de omgeving van de Ooijpolder worden namelijk jaarlijks gecontroleerd. Zowel het aantal paar als broedsucces in de Ooijpolder was aan de lage kant. De drie paren brachten alle 3 jongen groot. Ter vergelijking in goede muizenjaren is dit maximaal 6-7 jongen per paar. In het dorp Persingen was nog wel een solitaire vogel aanwezig. De nestkasten in de kerktoren waren echter allemaal bezet door Kauwen. Het paar in Fort Pannerden bracht 4 jongen groot (gegevens Jan Jacobs en Ronald Zollinger). De stand van de *Steenuil* schommelt door de jaren heen, maar neemt toch langzaam maar gestaag in aantal af. Ook de stand van de *Huiszwaluw* schommelt van jaar tot jaar. In de Ooijpolder neemt deze soort af terwijl deze in de Rijnstrangen langzaam toeneemt. Een territorium van de *Kramsvogel* is in de Groenlanden-zuid vastgesteld. Van eind april tot eind mei 2003 is hier een paar waargenomen. Tot slot de *Roek*, deze soort is met een kolonie van 14 paar de

Spijkse Polder, terug van weggeweest. De Roek is door sterke vervolging en gebruik van pesticiden uiteindelijk in 1975 in de Gelderse Poort uitgeroeid. Pas in 1998 vestigde de eerste kolonie zich in Salmorth, in het Duitse deel van de Gelderse Poort. En nu pas, wordt er dus ook weer in het Nederlandse deel van de Gelderse Poort gebroed.

Tot slot

Uit bovenstaande soortbesprekingen blijkt dat er van jaar op jaar veel kan veranderen in de broedvogelpopulaties. Het is dan ook razend interessant om komende jaren door te gaan met de inventarisatie. Door de aantalsontwikkelingen goed vast te leggen houden we de vinger aan de pols en meten we de effecten van beleid, beheer en rivierpeil. Hopelijk kan door wijziging van beheer de achteruitgang van met name de moerasvogels en de weidevogels worden gestopt. Maar zoals het er nu naar uit ziet is voor een aantal soorten de Gelderse Poort binnen enkele jaren exit.

Indien je interesse hebt om in de Gelderse Poort broedvogels te inventariseren dan kan je je aanmelden bij ondergetekende. Het is ook mogelijk om een aantal inventarisatierondes met een andere teller mee te lopen om ervaring op te doen.

Dankwoord

Bij deze wil ik de tientallen tellers en medetellers hartelijk danken voor de vele vroege en enkele late velduren. Zonder de enthousiaste inbreng van al de vrijwillige tellers is het jaarlijks inventariseren van de gehele Gelderse Poort niet te realiseren. Tevens wil ik Jan van Diermen bedanken voor het doorlezen van het concept van artikel. Zijn opmerkingen en aanvullingen zijn in dank overgenomen.

De ooievaar als broedvogel in de Gelderse Poort in 2004

Johan Thissen, Mansberg 7, 6562 MA Groesbeek, 030-69 37 736

Voorgeschiedenis

In de periode 1948-1988 heeft geen ooievaar gebroed in de Gelderse Poort (NL-D). De laatste (1947) zat in die Düffel, een kilometer of twee ten noorden van Kranenburg. Overigens is uit de Ooijpolder, inclusief het Nederlandse deel van de Duffelt, ook vóór 1948 geen enkel broedgeval bekend. In 1965 verschenen half juni vier ooievaars op Salmorth, veel te laat om te gaan broeden, maar het kwam wel tot enige nestbouw in Schenkenschanz. De vier ooievaars die toen wekenlang op Salmorth verbleven, vind ik opmerkelijk: de fok van ooievaars in Nederland, een initiatief van Vogelbescherming, was toen nog niet gestart. Sinds de zomer van 1979 was de Ooievaar weer een regelmatige gast in de Ooijpolder, ongetwijfeld waren dit gefokte ooievaars uit de buitenstations. In 1988 broedde een ooievaar zonder succes op een in 1981 op initiatief van de VWG Nijmegen (hulde aan Wim Schurink) opgericht nest aan de Kerkdijk, bij de Ooijse Graaf. In 1993 deed een ooievaarpaar een broedpoging op een nest aan het Wylermeer (D). Hier waren in 1989 twee nestplatformen opgericht (hulde aan Dr. Wolfgang Pilz). In 1992 werden door de elektriciteitsmaatschappij RWE drie nestplatformen opgericht in Zyfflich. Dr. Pilz kocht ook percelen grasland voor de ooievaars. Deze percelen worden verpacht aan boer Franz Jansen uit Zyfflich. In 1995 werd de ooievaar weer een regelmatige broedvogel in de Gelderse Poort, met een mislukt broedgeval in Zyfflich. De man is – hij broedt er nog steeds, in 2004 voor het tiende jaar ! – een in 1992 in het buitenstation Zuilichem geboren projectooievaar, die vanwege bijvoeren ook 's winters in Zyfflich blijft. In 1999 vestigde de ooievaar zich in het reservaat Groenlanden op een in 1993 door Staatsbosbeheer, op initiatief van weer Wim Schurink, opgericht nestplatform.

Broedseizoen 2004

In 2004 broeden er al vijf ooievaars in de Gelderse Poort. Het paar in Zyfflich begon heel laat met broeden, wel een maand later dan de anderen. De verwachtingen waren niet hoog gespannen. Toch werden op 27 juni twee kleine jongen gezien, die op 21 juli geringd zijn. In de Groenlanden werden op 28 mei vier jongen gezien; op 7 juni stonden drie vrij grote jongen op het nest. Kort daarna zijn de jongen echter allemaal gestorven. De oorzaak is onbekend, mogelijk een ziekte. Na het doodgaan van de jongen hebben deze ooievaars een nieuw nest gebouwd

op een afgezaagde boom aan de dijk in de buurtschap Groenlanden. Sinds 2003 is de man een in 1999 geboren projectooievaar uit het buitenstation Zuilichem, van hetzelfde nestplatform als de man in Zyfflich. In Keeken zijn vier jongen geboren, waarvan er drie uitgevlogen zijn. Pannerden, vier eieren, een ei niet uitgekomen, een jong vroeg gestorven, twee uitgevlogen. Kekerdome: een nieuw broedpaar op een nieuw nest.

Het nest is geplaatst op 25 november 2003. Omstreeks 15 maart vestigde zich ooievaar "4893" (in 2000 als nestjong geringd in fokstation Liesveld). Rond de 30e maart kreeg hij gezelschap van een ongeringde ooievaar. In de loop van april gingen de Kekerdome vogels over tot broeden. Dat het met de eieren niet helemaal in de haak was bleek toen het broeden voortduurde tot in juni.

Uiteindelijk hebben de vogels wel vijftig dagen op de eieren gezeten, zonder resultaat. Omstreeks 20 juni stopten de vogels met broeden. Daarna werd nog wel regelmatig het nest bezocht; ook om te overnachten. Vanaf 10 juni heeft een webcam op het nest gericht gestaan, zodat via de website van ARK de voortgang gevolgd kon worden (elke 10 sec een nieuwe foto).

Tabel 1. Broedsucces (aantal uitgevlogen jongen) van de ooievaar in de Gelderse Poort (bron: www.nabu-naturschutzstation.de doorklikken "Naturthemen", vervolgens "Weisstorch")

Jaar	Zyfflich	Groenlanden	Keeken	Pannerden	Kekerdome	Juv	Juv/Paar
1995	0	-	-	-	-	0	0
1996	3	-	-	-	-	3	3
1997	0	-	-	-	-	0	0
1998	1	-	-	-	-	1	1
1999	2	1	-	-	-	3	1,5
2000	0	1	-	-	-	1	0,5
2001	2	1	0	-	-	3	0,75
2002	0	1	1	0	-	2	0,5
2003	0	2	1	2	-	5	1,25
2004	2	0	3	2	0	7	1,4
Gemiddeld	1	1	1,25	1,33	0		

Vier van de vijf paren hadden in het eerste jaar van broeden geen jongen. Voor het broedresultaat in de Groenlanden vertonen deze gegevens opmerkelijke verschillen met het resultaat zoals gepresenteerd in Voorbergen & Voslamber (2003). Dat moet ik nog eens een keer gaan uitzoeken. Soms is overigens moeilijk te bepalen of jongen werkelijk uitgevlogen zijn: het nest is ineens leeg, maar de

jongen zijn niet in het veld gezien. Op de Bislicher Insel werd gezien hoe jonge ooievaars op hun eerste vlucht meteen het luchtruim kozen en vertrokken. 2004 was een relatief goed broedseizoen. Stel je voor dat de jongen in de Groenlanden niet dood gegaan zouden zijn. Dan hadden we echt een prima seizoen gehad. Nu zijn er dit jaar veel veldmuizen in het rivierengebied. Zie ook de kerkuilen, die over het algemeen vijf jongen hebben.

De toekomst

Het broedsucces moet omhoog van nu ongeveer één uitgevlogen jong per broedgeval naar twee. Door de relatief hoge sterfte in het eerste levensjaar, na het uitvliegen, is één uitgevlogen jong per broedpaar echt te weinig. Dat wordt nu nog gemaskeerd door de fok van ooievaars in Nederland. Maar liefst zes van de tien broedende individuen in de Gelderse Poort zijn gefokte ooievaars.

Vogelbescherming is gestopt met haar steun aan het fokproject. Er wordt nog gefokt – dat vind ik geen probleem -, maar het wordt al minder.

De sleutel tot verbetering van het broedsucces is waarschijnlijk verhoging van de beschikbaarheid van grote prooien, zoals met name veldmuizen, maar ook kikkers en salamanders, in de tijd van grote nestjongen. Met andere woorden: ontwikkeling van voedselbiotoop, zoals extensief bewerkt grasland, poelen en slootkanten. In de Ooijpolder kan dit gecombineerd worden met lokale waterberging in het Circul (zie Provinciaal Waterhuishoudingsplan) en met het LandschapsOntwikkelingsPlan Ooijpolder-Groesbeek. In Groesbeek broedt weliswaar nog geen ooievaar, maar de Werkgroep Milieubeheer Groesbeek heeft dit voorjaar met financiële steun van de VWG Nijmegen een nestplatform nabij De Horst opgericht. Een avond stond er al een ooievaar op te kleppen. Ik vertegenwoordig beide genoemde organisaties in de grensoverschrijdende werkgroep Ooievaar in de Gelderse Poort, die betrokken wordt door de Kreis Kleve. Vogelbescherming, NABU Naturschutzstation Kranenburg en Biologisch Station Wesel zijn van plan om bij de EU-Regio Rijn-Waal een Interreg III subsidie aan te vragen voor biotoopherstel voor de ooievaar in de Gelderse Poort/Untere Niederrhein. Zie ook www.niederrheinstoerche.de

Literatuur

Voorbergen A. & Voslamber B. 2003. Mogelijkheden tot verbetering van het voedselbiotoop van de Ooievaar (*Ciconia ciconia*) in de Gelderse Poort. SOVON-Informatierapport 2003/13. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Verslag weekend op Ameland mei 2004

Albert van der Hem

Schkrieuwwww, schkrieuwwww, skrieeeuw, ssschrieeeuw, ssshkrieuwwww, ssschriew. Een constant schreeuwen in de zon. Ze zitten op een rommelig laag duintje voor me. Ik zit op de dijk met de zon in mijn rug te kijken naar het spektakel voor me van de sternenkolonie ten zuiden van Hollum. Eerst zie ik een stukje gras en vervolgens het asfalt van de dijk, waarover de toeristen langs fietsen, onwetend over zoveel moois. Dan een slootje en dan die duintjes van een enkele meter hoog. De noordse sterns zitten schijnbaar flegmatiek op hun eieren en trekken zich niks van de toeristen en mij aan. Na een tocht van duizenden kilometers over de oceanen zijn ze hier aangekomen om met ongeveer 30 paar op deze belachelijk kwetsbare duintjes te gaan zitten. De sloot biedt waarschijnlijk genoeg bescherming tegen vossen en de dreiging van de Waddenzee wordt op de koop toe genomen.

Sterna Paradisaea. De paradijselijke stern. Prachtig inderdaad. Een plaatje van gratie en elegantie. Ondanks de korte afstand moet je ze wel goed zoeken, zonder hun constante krijsen zou je er zo overheen kijken. Je vindt ze het best als je het geduld hebt om te wachten tot het moment dat een eega met een visje aan komt vliegen. Even is er opwindend en dan wordt het visje voorzichtig overhandigd en verorberd. Samen lijken ze dan even te genieten van de zon en het hapje. Na zo'n korte stop vliegt één van de twee weer weg. Het ei-zitten even zat en met meer behoefte aan een vlucht over zee.

Van zo heel dicht bij kun je trouwens goed zien dat ze belachelijk korte pootjes hebben. Het schijnt dat dat gegeven de ringers op Griend helpt om de noordse sterns van de visdiefjes te onderscheiden. De noordse sterns krijg je bijna het ringetje niet om. Het doet me ineens denken aan die Afrikaanse stam, waar vrouwen met ringen hun nek verlengen. Ringen als cosmetische verbetering voor vogels.

Vrijdag waren we aangekomen bij de Potstal van de familie Kiewied vlakbij de Eendekooi aan de oostkant van Ameland. Het huisje heeft overigens een nieuwe naam – die ik vergeten ben – maar is verder nog hetzelfde. Grote slaapzaal en een paar kamertjes, grote centrale kamer met tafels en plastic stoelen en een paar banken, natuurlijk de pingpong tafel en een zeer goed geoutilleerde keuken. De keuken heb ik voor het eerst zelf mogen bestieren en die eerste vrijdag ben ik dus

ook niet aan vogelen toegekomen. De spaghetti werd goed ontvangen. Met dank aan vele groenten-snijders.

Zaterdagochtend was er even consternatie. Er was een vrouwtje baardgrasmus gezien in de bosjes achter de campings Kiekduun en Klein Vaarwater. De laatste bleek inderdaad nogal in ons vaarwater te zitten vanwege een volleybal toernooi. Ieder zijn meug, maar waarom de feestvreugde verhogende disco zo hard moest staan dat wij het bij de Eendenkooi ook konden horen, weet ik niet. Maar daarover niet getreurd, allemaal op de fiets de baardgrasmus zoeken. Het hele stekelige bosje werd grondig onderzocht (en laat dat maar aan vogelaars over), maar het leverde niks op. Het bleef een hoax. Wel jammer want ik zag haar een paar weken later in Macedonië en zeker naast de uitbundige kleuren van het mannetje is de ingetogen combinatie van roze zweem op de buik en de witte oogring best mooi. Zaterdagmiddag met Marijn, vrouw en baby op pad. Ruud Gorissen is hiermee zijn record als jongste Ameland ganger kwijt. Het record is nu een stuk scherper en zal moeilijk te breken zijn. Raar record trouwens, want als je er over doordenkt dan kan het uiteindelijk niet meer verbroken worden als een vogelaarster bereid is om hoogzwanger mee te gaan en - gepland of niet gepland - bevalt voordat we weer op de boot stappen. Kunnen we met zijn allen een naam verzinnen terwijl we de overtocht maken met beschuit en muisjes.

Zaterdagavond naast het Eurovisie songfestival liet Menno dia's zien over zijn inventarisatie in Iran samen met Harvey. Peter E. Liet daarna een compilatie van dia's uit Zuid-Amerika zien. Het zag er allemaal weer mooi uit.

Zondag een bijna traditionele big day.

Eerste plaats met 111 soorten: rob g, menno h, peter h, leon p, frank g.

Tweede plaats met 108 soorten: job a, henny g, nico vd p, rene v, rob f.

Derde plaats met 99 soorten: michiel, twan, sjak, peter e, arthur h.

Vierde en laatste met 98 soorten: alma d, naomi, frank w, meino k, erik van d.

Ik was er niet bij, maar duidelijk uit deze stand is wel dat team 3 en 4 er met de pet naar gegooid hebben (of dat misschien team 1 en 2 collectief vals gespeeld hebben). Vorig jaar waren de verschillen miniem. Zondagavond dia's van Harvey over Spanje.

Maandag is een groep nog traditiegetrouw naar de Keeg gegaan. Ik hoorde daarover dat daar de steltstrandloper in één keer wel mooi gevonden werd door

Twan T. Vrijdags vond hij er niet veel aan, maandag vond ie hem geweldig. Heel vreemd.

Samenvattend; we zijn verwend, maar het was een weinig spectaculair vogelweekend. Ameland was mooi als altijd. Het weer was uitstekend, maar qua vogelen viel het een beetje tegen. Wel weer veel nieuwe mensen.

Vogellijst:

Aalscholver, waterhoen, knobbelzwaan, rotgans, zwarte rotgans, tapuit, scholekster, bergeend, wilde eend, slobbeend, kuifeend, eider, fuut, boerenwaluw, koekoek, rietzanger, kleine karekiet, spotvogel, gekraagde roodstaart, nachtegaal, fitis, tijtjaf, grutto, wulp, tureluur, oeverloper, koolmees, pimpelmees, rosse grutto, bonte strandloper, zilverplevier, buizerd, kluut, bruine kiekendief, huismus, kokmeeuw, zilvermeeuw, fazant, grasmus, winterkoning, vink, holenduif, kauw, zwarte kraai, kleine barmsijs, havik, slechtvalk, zwarte roodstaart, graspieper, sperwer, ekster, houtduif, witte kwikstaart, gierzwaluw, goudplevier, groenpootruiter, visarend, grote canadese gans, brandgans, watersnip, boomvalk, kramsvogel, spreeuw, zomertaling, lepelaar, noordse stern, krakeend, zwartkop, steenloper, rietgors, kleine mantelmeeuw, oeverzwaluw, meerkoet, veldleeuwerik, huiszwaluw, merel, sprinkhaanzanger, tuinfluiter, braamsluiper, gele kwikstaart, zomertortel, roodborst, stormmeeuw, grauwe vliegenvanger, groenling, grote stern, zwarte zee-eend, zanglijster, boomkruiper, ringmus, heggenmus, baardman, witbuikrotgans, kleine jager, grauwe gans, jan van gent, zeekoet, putter, roodborsttapuit, smelleken, tafeleend, bonte vliegenvanger, roodkeelduiker, middelste jager, grote lijster, torenvalk, goudhaan, boompieper, noordse kwikstaart, wintertaling, dodaars, bontbekplevier, houtsnip, paapje, beflijster, dwergstern, temminck's strandloper, rouwkwikstaart, roerdomp, noordse stormvogel, drieteenmeeuw, drieteenstrandloper, keep, kemphaan, kleine zilverreiger, regenwulp, kanoet, gaai, blauwborst, staartmees, ransuil, blauwe kiekendief.

Vergeet de oude doos niet: een overzicht van relevante artikelen verschenen in De Mourik (jaargang 2-10)

Michiel van der Weide, Hobbemakade 37, 7204 BL Zutphen, 0575-513189,
mvdweide@knoware.nl

Vorig jaar werd er op het SOVON-kantoor een complete collectie van de Mourik afgeleverd. De jaargangen waren afkomstig van Henk de Wijs, één van de oprichters van de Vogelwerkgroep. Aangezien SOVON alle Mourikken reeds in haar archief heeft, heb ik mij over de drie stapels ontfermd om ze voor de Vogelwerkgroep veilig te stellen. Wat we als Vogelwerkgroep zelf aan Mourikken hebben bewaard is mij nog niet duidelijk. Die discussie loopt nog.

Met deze schat in handen ontstond het idee om een overzicht te maken van de relevante artikelen die in de Mourik zijn verschenen. Op deze manier kan iedereen kennis nemen van de rijke historie van de Vogelwerkgroep en bij het schrijven van een artikel makkelijk nagaan of er in het verleden ook al over geschreven is. Het maken van een selectie relevante artikelen is uiteraard een subjectieve bezigheid. Ik heb de inhoudelijke artikelen opgenomen, met als voorwaarde dat deze niet bestaan uit louter tabellen met telresultaten. Zo zijn de befaamde overzichten met resultaten van de riviertellingen niet opgenomen, geen excursieverslagen en ook de legendarische recensies niet.

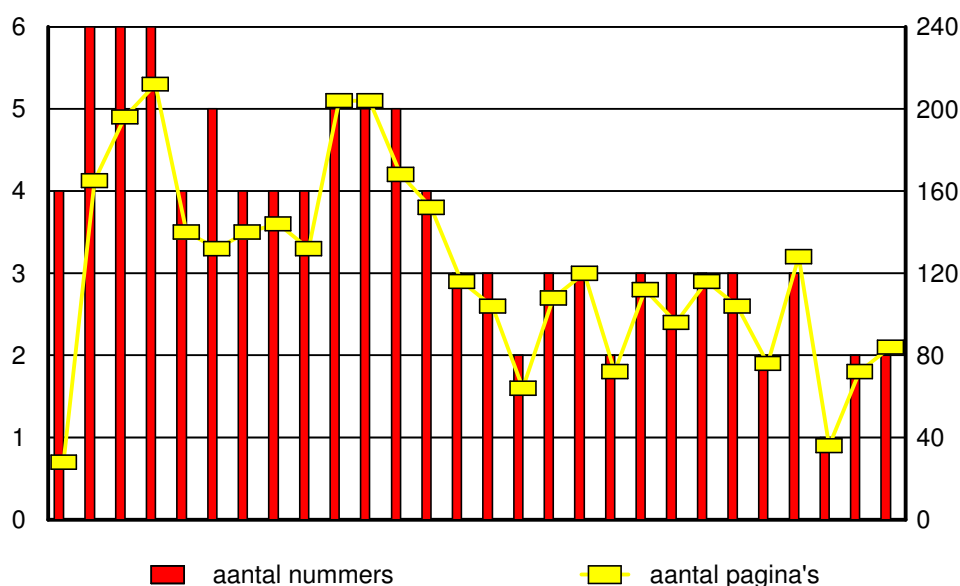
De Vogelwerkgroep is in 1975 gestart met een gestencild periodiek en in 1976 zag de Mourik het levenslicht. Zo start de Mourik merkwaardig genoeg met jaargang 2, nummer 4 als eerste nummer! De Mourik beleefde haar gouden jaren eind jaren zeventig, met jaargang 5 als hoogtepunt met zes nummers en 212 pagina's (zie grafiek 1). Maar de Mourik schittert nog steeds, kwantiteit is niet zaligmakend. In dit eerste overzicht komt jaargang 2 t/m 10 aan bod; van Monniksgier tot Nederrijk-noord.

Tabel 1. Overzicht artikelen in de Mourik jaargang 2-10.

jaar	jrg	nr	auteur	pag	titel
1976	2	4	de Vries H.	6	Inventarisatie "De Vilt " 1976.
1976	2	4	Visser D.	19	Het broedbiotoop van de Grasmus in de
					Kop van Limburg en aangrenzende Maasheggen
1976	2	4	Visser D.	23	De wintervogeltelling van stootvogels in het Rijk

					van Nijmegen
1977	3	6	Reijnders-v. Herpen M.	20	De Ardeola ibis alias bubulcus = deel II
1977	3	6	Visser D.	23	Wintertelling van stootvogels in het Rijk van Nijmegen
1977	3	5	Anonymus	14	Monniksgier in de Dennenkamp bij Groesbeek
1977	3	5	Reijnders M.	15	De koerreiger
1977	3	3/4	Anonymus	13	De Steenuil in het Rijk van Nijmegen
1977	3	3/4	Anonymus	28	De Zwarte Stern vlottend
1977	3	3/4	Visser D.	32	Witvleugelstern
1977	3	3/4	Visser D.	33	Met de Nachtegaal gaat het goed, maar hoe zit het met zijn biotoop
1977	3	2	Grotenhuis J.	5	Nogmaals het fenologie-onderzoek
1977	3	2	Sand G. & Grotenhuis J.W.	22	Broedvogelinventarisatie Holdeurn
1977	3	1	den Outer T.	19	Inventarisatie Blauwe Reiger
1978	4	6	Visser D.	14	Maasheggen en landbouwproblematiek
1978	4	5	de Vries H.	18	Broedvogelinventarisatie Oostelijke St. Jansberg
1978	4	5	Thissen J.	28	Wintertelling van stootvogels Rijk van Nijmegen e.o. februari 1978
1978	4	3/4	v.d. Coelen W.	28	Ralreiger in de Ooij-polder
1978	4	2	Visser D.	16	Stootvogeltelling januari 1978
1978	4	2	Peeters R.	21	Patrijzen-onderzoek In Bemmelse-, Gendtse en Ooij-polder
1978	4	1	v.d. Coelen W.	18	Fenologie-onderzoek 1977
1978	4	1	Visser D.	26	Stootvogeltelling december 1977
1979	5	6	Honing R.	194	Vogels in het Personenbos
1979	5	5	v. Dorp D.	152	Ethologie van de Kleine Zwaan
1979	5	2/3	Gorissen R.	56	De Roodborsttapuit rondom Wijchen
1979	5	2/3	Anonymus / Visser D.?	66	Stootvogeltelling februari 1979
1979	5	1	Muskens G. et al.	18	Stootvogeltelling december 1978
1979	5	1	Muskens G. et al.	24	Stootvogeltelling januari 1979
1979	5	1	van de Coelen W.	36	Fenologie 1978
1980	6	4	Visser D. & Muskens G.	103	Stootvogeltellingen
1980	6	3	Helmer W.	87	Braakballen
1980	6	3	van Noorden B.	93	Waarnemingen bij een nest grauwe vliegenvangers
1980	6	2	v.d Coelen W. & Visser D.	60	Voorjaarsfeneologie
1980	6	1	Brinkhof H.	15	De Zwarte Specht en agressie
1980	6	1	van Laake P.P.	17	Tuinvogels
1980	6	1	Visser D.	30	Stootvogeltellingen maart 1979
1980	6	1	Thissen J.	36	Stootvogeltellingen december 1979
1981	7	5	Visser D.	144	Roekenkolonies
1981	7	5	Helmer W.	147	Najaarstrek over het Nederrijck
1981	7	5	Visser D.	160	Voorjaarsfeneologie 1980, deel 2 (de plaats van vogelaars en vogels)
1981	7	4	van Laake P.P.	103	Turkse tortels in Nijmegen
1981	7	4	Klaassen M.	107	Ganzentrek en het weer

1981	7	4	Visser D.	122	Voorjaarsfenologie 1980, deel 1
1981	7	3	Zollinger R. & Müskens G.	75	Roofvogeltellingen (tellingen & trekwaarnemingen van roofvogels in Groesbeek)
1981	7	3	Thissen J.	83	Stootvogeltellingen februari 1981
1981	7	2	de Vries H.	43	Broedvogelinventarisatie Oostelijke St. Jansberg
1981	7	2	Anonymus	52	Stootvogeltellingen januari 1981 Rijk v. Nijmegen
1981	7	1	Thissen J. Müskens G.	12	Stootvogeltellingen
1982	8	4	de Vries H.	106	Vogelzang rondom zonsopkomst
1982	8	3	Müskens G. et al.	95	Roofvogeltellingen januari 1982 Rijk van Nijmegen e.o.
1982	8	3	Visser D.	101	Roekenkolonies Rijk van Nijmegen e.o. 1982
1982	8	2	de Vries H.	60	Broedvogelinventarisatie Westermereijk
1982	8	1	Visser D.	13	Voorjaarsfenologie 1980, deel 3 (het weer en de waarnemingen)
1982	8	1	de Vries H.	29	Vroege-ochtendzang
1982	8	1	Thissen J.	35	Zeldzame broedvogels van het Reichswald
1983	9	2	Visser D.	47	Voorjaarsfenologie 1981 en 1982 deel 2
1983	9	2	de Vries H.	80	Vogelzang rondom zonsopkomst (slot)
1983	9	1	Schuurkes R.	7	Broedvogelinventarisatie Heerlijkheid Beek 1982
1983	9	1	Helmer J.	20	Trektellingen in het Rijk van Nijmegen
1983	9	1	de Vries H.	25	Vogelzang rondom zonsopkomst (vervolg)
1984	10	3	Visser D. & de Vries H.	62	Bekentelling najaar 1983
1984	10	2	Geraets L.	32	Voorjaarsfenologie
1984	10	1	Visser D.	8	Roeken wel en wee 1983
1984	10	1	Schuurkes R.	16	Broedvogelinventarisatie 1983: Nederrijk-noord

Grafiek 1. Overzicht van het aantal nummers en bladzijde per jaargang van De Mourik.

Waarnemingenoverzicht maart t/m augustus 2004

Erik van Winden, Heideparkseweg 526, 6532 TA Nijmegen, 024-3542394
erik.vanwinden@sovon.nl

Het afgelopen half jaar was goed voor zo'n 220 soorten binnen het werkgebied, waaronder een ongekennde hoeveel bijzonderheden. Om deze niet te laten bedelven onder de massa's algemenere soorten heb ik mij beperkt tot de krenten in de pap. Geen fenologie dit keer, je kunt alles nazoeken op de website, geen boeiende grafieken van mijn daglijstjes, ik heb zelfs geen bestanden bij jullie opgevraagd (en al helemaal niet spontaan gemaild gekregen). Kortom, alleen Erik van Dijk bedankt voor het bijhouden van al het moois op de website en direct naar het overzicht.

Een **Purperreiger** was op 17 april kort t.p. op de Oeffeltse Weiden, om vervolgens door te trekken. Er waren vier voorjaarswaarnemingen van **Zwarte Ooievaars**: op 25 apr één trekkend over de Gebrande Kamp, op 6 mei één overtrekkend Millingerwaard, op 22 mei één langs het Heerenven en 27 mei twee overtrekkend Erlecom. Een overvliegend exemplaar op 18 juli over het SOVON-kantoor en een opvliegende juveniel bij de Bisonbaai op 31 juli luidden het najaar weer in. Dit jaar verbleven van 5 tot eind aug. een adult en een juv. exemplaar in en rond de Groenlanden, om af en toe een uitval te doen naar de strang bij de Bisonbaai, het

Foto: Peter Hoppenbrouwers.

Cilieboerplasje of de Oude Waal. Op 5 aug liepen 's morgens twee juvenielen in de Klompenwaard. Later diezelfde dag stonden in de strang bij de Bisonbaai een adult en twee juvenielen, waarvan er één een kleurring had, welke zijn Waalse afkomst verraadde (12 juni 2004 geringd op het nest in Hertogenwald). Ook **Lepelaars** weten de najaarsdis in de Ooijpolder te waarderen, op 16 juli liepen er al acht in de Oude Waal. Een groep die in de weken er na uitgroeide tot 23 exemplaren op 13 aug. en 21 op 31 aug. Nog wat achterstallig winternieuws betreffen een **Dwerggans** op 8 mrt en twee **Rotganzen** op 5 & 6 maart in de Oude Waal. Op 2 april liep hier ook nog een **Roodhalsgans** rond. De ontsnapte (kleurringetje) **Dwerggans** liep op 8-8 bij KBplas-8. Hoewel er wel vaker **Marmereenden** in Nederland gezien worden, zou het onvolwassen exemplaar dat op 14 aug in de Klompenwaard werd ontdekt, best wel eens de eretitel "Nieuwe Soort voor Nederland" kunnen krijgen. De vogel bleef slechts drie dagen in die buurt rondhangen. Het vrouwtje **Krooneend** van de Kraaijenbergse Plassen was niet zo flauw, en werd op 13 juli en 8 aug. nog op plas 5 gezien. Met twaalf waarnemingen tussen 15 april en 28 mei was de **Zwarte Wouw** weer eens talrijker dan de **Rode Wouw**, die van 12 maart tot 26 mei slechts zeven keer gezien werd. Beide soorten hadden nog een toegiftje van enkelingen op respectievelijk 9 en 31 augustus. Maar liefst vijf keer werd er een man **Grauwe Kiekendief** gezien: 24 apr Groesbeek, 25 & 30 april Gebrande Kamp, 28 apr Lent en 21 mei tussen Bemmelen en Angeren. Een onvolwassen **Roodpootvalk** vloog op 22 aug over de Mulderskop. Op het exotenfront scoorde een **Rode Patrijs** in de Bemmelse Waard op 1 juni erg aardig. **Kwartels** waren schaars en laat dit jaar. De eerste riep op 5 juni bij Erlecom, anderen werden gehoord op 9 juni in de Millingerwaard, 15 juni Klompenwaard, 27 juni Oude Waal, 28 juni Zyfflich, 5 juli Hamert en 4 aug Kaliwaal. De eerste **Kwartelkoning** werd op 7 mei in de Salmorth gehoord, waarna slechts weinig exemplaren van zich lieten horen. Tot in mei trokken nog wat groepen **Kraanvogels** door: 5 maart 35 Gebrande Kamp, 13 maart negen Brakkestein in Nijmegen, 3 april 13 Gebrande Kamp, 29 april één Wylerberg en 13 mei vier langs het Heerenven. Een roepende **Morinelplevier** op 24 aug leek te landen op een stoppelakker langs de Querdamm, maar zoekacties aldaar leverden niets op. Dit voorjaar was goed voor 30 soorten steltlopers binnen het werkgebied. Dit was voornamelijk te danken aan Kraaijenbergse plas 8 (25 soorten) en het Heerenven op de Hamert (27 soorten). Beide gebieden scoorden **Drieteenstrandloper**, **Temmincks Strandloper**, **Kanoet**, **Zilverplevier** en **Steenloper**. Hoogtepunt op KB-plas 8

waren twee **Breedbekstrandlopers** op 12 en 13 mei en een **Poelruiter** (kortstondig) op 27 mei. De meest onverwachte soort in dit overzicht was een **Bonapartes Strandloper** van 21 t/m 23 mei op het Heerenven, waar op 13 mei ook al een **Gestreepte Strandloper** werd gezien. De Erlecomse Waard wist op 7 aug nog een Poelruiter aan te trekken, maar dat was slechts voor korte duur. Evenals vorig jaar werd een **Kleine Jager** boven de Millinger Waard gezien, de vogel vloog op 11 juli door naar het westen. Drie bijzondere sternensoorten betroffen een **Noordse Stern** op 24 april op Reinderslooi en 1 mei één doortrekkend over de Gebrande Kamp, op 12 juli vlogen twee **Dwergsterns** van de Waal naar Ooijsche Graaf, en op 26 mei waren acht **Witwangsterns** ter plekke op het Heerenven. De twee **Velduilen** van de Millingerwaard werden op 16 april voor het laatst gezien. Een van de toppers was de **Alpengierzwaluw**, die op 1 april langzaam in zuidelijke richting over Brakkestein peddelde. Een **Roodkeelpieper** en een man **Engelse Gele Kwikstaart** werden op 9 mei gezien op het gras bij KBplas 8, helaas voor de locals en anderen was de eerste van de twee weer snel gevlogen. Op 26 april werd ook al een man **Engelse Gele Kwikstaart** gezien op de Fjordenwei naast het Roekenbos bij Batenburg. Een oranjegeesterde **Blauwborst** verbleef van 18 april t/m 6 juni bij Tiengeboden in de Groenlanden, en zou best wel eens een **Roodgeesterde Blauwborst** geweest kunnen zijn. Een foeragerende **Grote Karekiet** werd op 5 juni in een rietkraag van de zandwinning bij Milsbeekhof aangetroffen. Nog steeds een beoordeelsoort voor het CDNA (maar hoe lang nog), is de **Orpheusspotvogel**, die minimaal van 13 t/m 31 mei aan de noordoostkant van de Bergerheide zat te zingen. Op 9 aug. werd nog een foeragerende **Fluiter** in het noordelijke Larixbos van het Heumensoord gezien. **Grauwe Klauwieren** deden het redelijk dit jaar, met van 18 mei t/m 5 juli een man t.p. aan de oostzijde van de Duivelsberg (al werden er geen dames of jongen gezien), op 20 mei twee paar op de Bergerheide en op 28 mei een man in de Groenlanden. Een van de Bergerheider dames had een ring uit Tsjechië (!) om en bracht minimaal drie jongen groot (het andere nest mislukte). **Klapeksters** (ver)bleven tot 14 mrt op de Mulderskop, 27 mrt bij het Heerenven op de Hamert en bij het Meeuwenven op de Bergerheide, alwaar hij op 9 april zelfs zat te zingen. Helaas duiden de plukresten van een door een **Havik** gepredeerde **Klapekster**, in het Reichswald op 18 april, op een abrupt einde van deze terug-trekker. Een **Keep** had het naar zijn zin, en zat op 19 mei nog te zingen bij het Wylerbergmeer. De **Kruisbekken** influx die begin juni aanving bleef evenals vorig jaar beperkt tot een paar honderd vogels.

Notulen algemene ledenvergadering

donderdag 1 april 2004, wijkcentrum Burghardt, Nijmegen, 21 aanwezigen

1 Opening

Twan opent om 20.07 uur de vergadering en heet een ieder van harte welkom.

2 Notulen vorige vergadering

Geen opmerkingen; notulen goedgekeurd.

3 Ingekomen stukken

Er zijn geen ingekomen stukken. Michiel kondigt twee brieven van SOVON aan: een enquête van SOVON en de aankondiging dat SOVON samen met SBB en VBN op 28/29 augustus een vogelfestival gaat organiseren.

4 Mededelingen van het bestuur

Hans Wegman treedt in september af als penningmeester. Erik van Dijk biedt aan hem op te volgen. Tijdens de najaarsvergadering in september zal hier over gestemd worden.

5 Financiën

Over 2002 was er een operationeel verlies, grotendeels door niet betaalde contributie. In 2003 worden extra aanmaningen verstuurd aan leden die nog een contributieachterstand hebben.

Cor Balfoort oppert het idee om te werken met automatische incasso's. Hans antwoordt dat de kosten hiervoor ongeveer even hoog zijn als het huidige tekort. De KCie heeft de boeken gecontroleerd; er is een kasverschil van ± 5.51.

De vergadering verleent het bestuur decharge.

Erik van Dijk verlaat na twee jaar de KCie. Paul Gnodde treedt voor twee jaar toe. De VWG schenkt de werkgroep Ooievaar ± 150 voor de bouw van een nestpaal nabij Groesbeek.

6 Activiteiten

- Mourik: Door technische problemen is de laatste Mourik vertraagd.

De redactie let op de aangegane verplichtingen n.a.v. sponsoring. Peter Eekelder heeft geprobeerd contact te krijgen met een reisorganisatie die in de Mourik wou adverteren, maar heeft geen contact kunnen krijgen. Verder laten rusten.

De redactie wil sneller de datum voor de ALV hebben. Ter plekke besloten dat de volgende ALV op 30 september 2004 is.

- Waarnemingenarchief: Er wordt opgeroepen om waarnemingen schaarse en zeldzame soorten in de Gelderse Poort door te geven voor deel 4 van de boekenserie over de Gelderse Poort. In een oude gecrashte computer zitten nog waarnemingen van de jaren 90. Er wordt gekeken of die nog te redden zijn. Van de jaren 1991-1992 is niets bewaard gebleven. Hier wordt nog naar gezocht. Cor Balfoort biedt aan om gegevens te helpen invoeren.
- Excursies: geen mededelingen.
- Amelandkamp: Peter Hoppenbrouwers kan helaas niet mee; Harvey van Diek gaat op de koffie bij mevrouw Kiewiet.
- Broedvogelinventarisaties: Gelderse poort zit propvol met tellers. Voor de Duivelsberg zijn nog mensen tekort (4 rondes à 3 uur). Voor de Hamert zijn ook mensen nodig voor een BMP-A plot. Na 16 jaar dreigt een mooie reeks onderbroken te worden.
- Website: Wilderniscaf   Waard van Kekerdome sponsort de website voor   100 per jaar. Alle teksten worden geredigeerd. Nieuwe gebiedsbeschrijvingen en vogelfoto's zijn zeer welkom. Het kaartje van het werkgebied moet worden aangepast. Grenzen worden nagezocht in de statuten.
- Ruimtelijke ordening; Er zijn plannen om de buurtschap Groenlanden te omdijken in het kader van Ruimte voor de Rivieren. Hiervoor worden binnenkort informatie-avonden georganiseerd.
- Archief: Peter Hoppenbrouwers gaat het archief beheren, dat nu nog bij Bram Aarts ondergebracht is.
- Werkgroep Flora en Fauna Gelderse Poort; 21 april is de startbijeenkomst.

7 Rondvraag

Hans van Ooijen: wil graag natuurontwikkelingsstukje langs de Maas inventariseren, en wil weten hoe. Hij krijgt een SOVON-handleiding toegestuurd. Inventarisatiecursus: SOVON levert materiaal voor een cursus (6x theorie en 6x praktijk). Zeker 4 mensen tonen interesse. Twan en Menno willen wel de cursus geven.

Michiel van der Weide: SOVON heeft een compleet archief van de Mourik gekregen. De VWG heeft zelf geen complete reeks. Het archief wordt nageplozen en gedocumenteerd. Afsproken wordt dat er duidelijke afspraken gemaakt worden tussen SOVON en de VWG over overdracht en beheer.

Twan Teunissen: Wil graag weten wat er voor afspraken zijn over de gegevens die door tellers verzameld en door SOVON beheerd worden. SOVON vraagt, indien de gegevens op het zelfde schaalniveau waarop ze verzameld zijn, aan derden geleverd worden de bronhouders (de tellers) om toestemming. Er zijn geen afspraken tussen de VWG en SOVON.

8 afsluiting

VOLGENDE ALV: donderdag 30 september, 20.00 uur in wijkcentrum Burghart

Na de ALV gaf Harvey van Diek een zeer onderhoudende dialezing over een door hem en enkele andere leden van de VWG ondernomen vogelstudiereis naar Iran.